

ISTOCK

Dem uden arme

Har de måske ingen arme? - spørger den forargede skatteyder og stirrer vredt på staklerne, mens socialrådgiverne, narkobehandlerne, fængselspsykologerne og Frelsens Hær forsikrer, at det er mennesker som dig og mig. De har bare været uheldige.

AF ANNE KNUDSEN

Mennesket fødes med én mund og to arme. Derfor kan mennesket arbejde så tilpas, at det kan skabe mere, end det kan fortære. Det har man altid vidst, og derfor ønsker man tillykke, når et barn fødes. Og derfor virker det intet mindre end obskønt, når vi i vores samfund taler om 'udstødte', om folk som bare skal 'forsørges', om mennesker som vi har opgivet. Har de måske ingen arme? - spørger den forargede skatteyder og stirrer vredt på staklerne, mens socialrådgiverne, narkobehandlerne, fængselspsykologerne og Frelsens Hær forsikrer, at det er mennesker som dig og mig. De har bare været uheldige. De har haft en ulykkelig barndom. De har ondt i ryggen. I hovedet. I maven. I sjælen. De er svage, siger man og ryster medlidende på hovedet. De er født uden ordentlige arme. Men folk, der arbejder, har også haft en ulykkelig barndom. Det er såre almindeligt. De har også

ondt i ryggen, hovedet, maven og sjælen. Hvorfor har de ikke været uheldige? Er de bare stærke? Med to gode arme? Hvis det er sådan, det forholder sig, må man bare resignere. Nogle er stærke, andre er svage, og sådan er dét.

Det er imidlertid ikke hele sandheden om den ting. Men sandheden har alligevel med arme at gøre. Mennesker uden arme. Det er sådan, de udstødte er. De har kun en mund, og den skal mættes, men eftersom de ingen arme har, må andre proppe mad ind i den. Og undertiden bider de den hånd, der fodrer dem, for skønt de ikke har arme, så har de tænder. Dårilige tænder, men dog tænder.

Menneskets arme bruges til andet end arbejde. Man rækker ud, man holder fast, man giver og tager imod. For at armene skal blive stærke, skal de beskæftiges med al den slags. Armene er ikke blot en metafor for arbejdsevnen, de er også metafor for den sociale evne. Og den sociale evne er meget, meget ældre end både sproget, samfundet

og de politiske ideologier. Den sociale evne adlyder derfor sine egne, usandsynligt gamle regler. Det er andre regler end dem, man lige kan gå ind og opfinde, og det er regler, man ikke kan lave om på ved politisk, ideologisk eller filosofisk beslutning. De gælder, uanset hvad man siger. Det sociale lovmæssighed stammer nemlig fra vores fortid før sproget.

Den måde, vi bruger sproget på, er modelleret over det sociale regler, mens det omvendte ikke finder sted. I sproglig omgang forventer man et svar på sit spørgsmål, i det mindste et grynt til gengæld for sit udsagn. Det er modelleret over det sociale. Det er sådan, fordi vi i det sociale forventer en reaktion som svar på enhver aktion. Det er ikke noget, som sprogets grammatik kræver. Det er noget, som ligger indbygget i det sociale grundlov. Det sociale grundlov gælder overalt, i alle samfund, til alle tider, i alle de former for menneskeligt samvær, vi kender til. Det er en lov uden undtagelser.

Det handler om arme. Om at give og tage imod. Giveren har højere status end modtageren. Alle vegne og altid. Derfor er det vigtigt, at modtageren kan give igen, for ellers synker hans status længere og længere ned mod intetheden. Hvis man ikke kan give igen lige med det samme - og det kan man jo sjældent - så skylder man, indtil man har 'svaret'. Men i mellemtiden markerer man som regel en lille modgave. Man siger 'tak'. Så har man i det mindste givet dét for at hjælpe på balancen. Hvis man ikke er i stand til at give en gengave, der svarer bare nogenlunde til den, man har fået, har man et problem. Det er kun mellem børn og forældre, det er acceptabelt, at den ene giver dyre gaver, mens den anden kommer med sin skæve keramikvase fra fritidshjemmet.

Det er, fordi børn og deres forældre i forvejen har forskellig status, og ulykken derfor bare er en bekræftelse af de rådende forhold. Men læg mærke til, at børnene vil give deres egne gaver, og at man skal tage imod dem. Ellers blive de kede af det. Det er ikke nok, at de får den ene kostbare gave efter den anden af de voksne. De vil give igen. Selv om gaven er lavet af fingermalede æggebakker. Det er 'tanken der tæller', siger vi. Men det er slet ikke tanken. Det er noget mere fundamentalt. Det er det sociale grundlov i funktion.

Menneskene uden arme er nogle, hvis gaver ikke er blevet modtaget. Hver gang de har prøvet at give et eller andet, har de fået et rap over fingrene og besked på, at vi nok skal give dem noget meget finere. Ikke engang tak kan de få lov til at give igen, for som sagsbehandleren siger: 'Det skal du da ikke takke for. Jeg gør kun mit arbejde'. I virkeligheden er det selv-følgelig hendes status, der ville blive en millimeter lavere. Men det ved hun ikke, for i følge loven (der er skrevet for nylig), må hun ikke tage imod noget til gengæld for det, hun yder. Loven er dum i nakken, og det sociale grundlov virker

uanfægtet videre. Klienten bliver mere og mere armløs og fuld af selvforagt over sin status som orm.

Det er her det dårlige helbred kommer ind. Hvis man i det mindste er meget, meget syg, er det ikke helt så belastende, at man må tage imod hele tiden. Så de armløses sygdomme og øvrige lidelser får ikke for lidt opmærksomhed. Det letter en ganske lille smule på skammen, men det hjælper ikke på armene. De bliver stadig mindre.

Romantikerne i vores samfund plejer at påstå, at de armløses forsmåede gaver er mindst lige så fine som dem, der cirkulerer blandt folk med arme. Det har sjældent noget på sig. Der findes vitterligt folk, som ikke kan ret meget nyttigt. Der findes folk, som ikke har lært noget, som husker dårligt, er elendige til at skaffe sig overblik, bliver forvirrede over problemer, handlings-lammede over komplicerede opgaver og inkompetente i krisesituationer. Det passer ikke, at man bare kan give dem et job og vente på resultaterne. Uden arme er der ikke meget, man uden videre kan udrette. Og det passer slet ikke, at man bare kan påstå, at de er lige så værdsatte samfundsmedlemmer som sagsbehandleren. De tror ikke på det, for de kan mærke det sociale grundlov helt ned i maven. De kan kun opfatte påstanden som endnu en gave, de ikke kan give igen på.

Hvis vi skal gøre andet end at sætte pigtråd og dørtелефoner og bevæbnede vagter op omkring vores egne kvarterer, bliver vi nødt til at finde på noget andet. Vi bliver nødt til at finde ud af, hvad de armløse faktisk har at byde på med deres små, forkrøblede arme. Det er ikke helt enkelt, for man kan ikke gøre det generelt.

Lige som alle os andre er de armløse nemlig forskellige. Det eneste, de har tilfælles, er deres mangel på status. Nogle af dem har en hverdag, som kunne få en hvilken som helst administrerende direktør til at gå udmattet i seng. De fleste velfunge-

rende danskere ville have brug for beroligende midler, hvis de skulle krænge deres privatliv ud så mange gange om måneden for så forskellige mennesker, som de armløse skal. Andre af dem har besluttet sig til at udvikle en af armene og blive tyveknegte, narkohandlere eller ludere og arbejde hårdt, men illegalt, i et miljø af risiko og konkurrence, som kunne give enhver aktieselskabsbestyrelse sved på panden. Men de har næsten alle sammen en drøm. En drøm om at kunne gøre noget, der blev værdsat og beundret.

Når vi undertiden hører om disse drømme, må vi ryste på hovedet. Ak, ja. Narkoluderen drømmer om at blive en god mor, biltyven om at blive rockstjerne, alkoholikeren om at blive digter. Vi går glip af pointen. Inden i drømmen ligger ønsket om værdsættelse, og mødre, rockstjerner og digtere er blandt de mest beundrede i vores samfund. Det er vigtigt at være vigtig. For nogen. Det er ikke nok at være et vigtigt led i opbyggelsen af vores andres selvgothed. Det er værdsættelsen, der er nøglen. Det er dér, man begynder. Med hver enkelt. Og fordi det sociale lovmæssigheder er ældre end sproget, er det helt umuligt at lyve på dette punkt. Hvis ikke vi finder på noget, som faktisk er vigtigt at bede hver enkelt af disse mennesker om, får de aldrig armene til at gro ud igen. Det er først, når de hver især begynder at give igen, at tingene ændrer sig. Det vil få os til at føle os mindre gode. Men det vil få dem til at føle sig bedre.

Samfundet består af arme, der rækker ud, hænder der holder fast, gaver der går begge veje. Uden arme intet samfund. ■

'Dem uden arme' blev publiceret første gang i programmet til Lars Noréns teaterstykke 'Personkreds 3', som i efteråret 1998 gik for fulde huse på Edison-scenen i København. STOF takker Anne Knudsen for tilladelse til at genoptrykke artiklen.